

De Heidelbergse Catechismus over verzoening.

Inleiding.

De Catechismus wijst op veel Bijbelgedeelten bij alle antwoorden. Maar bewijzen die, dat wat geleerd wordt ook echt in de Bijbel terug te vinden is? Dit gaan we in dit artikel na voor wat betreft de leer van de verzoening/verlossing.

I. Toetsing van het Schriftbewijs bij Zondag 4.

II. Toetsing van het Schriftbewijs bij Zondag 5+6.

III. Toetsing van het Schriftbewijs in andere Zondagen over de verzoening.

IV. Conclusies.

(voor een basale theologische denkfout leze men het artikel 'Analyse van ...')

I. Toetsing van het schriftbewijs bij Zondag 4.

De hoofdbewering in Zondag 4-6 is: we zijn als mensen schuldig vanwege onze zonden en zondige aard – daarom *eist God* straf – die (eeuwige) straf *moet betaald en dus gedragen worden* (vr 12-16). Bij geloof geldt, dat Jezus de straf plaatsvervangend voor jou droeg op Golgotha. Bij ongeloof moet je die (eeuwige) straf zelf dragen in de hel.

Betaling (voldoening) is de enige weg tot redding volgens de Catechismus¹.

De gedachte aan 'kwijschelding van schuld zonder betaling' wordt absoluut afgewezen. 'Beslist niet', zegt het antwoord. 'De zonde *moet* gestraft worden, want dat is rechtvaardig bij God'.

Velen beweren, dat God onrecht zou doen als Hij zondaren bij bekering zomaar ('om niet') genadig vergeeft. Maar ... kun je nog wel van vergeving spreken als er (voor jou) betaald is?

'God eist altijd betaling/voldoening' is het absolute uitgangspunt.

De vraag is nu: bewijzen de aangehaalde teksten dat de Schrift dit leert?

We kijken allereerst naar Zondag 4 vraag en antwoord 10.

Vraag 10: Wil God zo'n ongehoorzaamheid en afval ongestraft laten? ²

Antwoord: Beslist niet, maar God vertoornst zich verschrikkelijk, zowel over de zonde die ons aangeboren is als over de zonden die wij doen. Hij wil die dan ook door een rechtvaardig oordeel in tijd en eeuwigheid straffen (a), want Hij heeft gezegd: *Vervloekt is een ieder die zich niet houdt aan alles, wat geschreven is in het boek der wet, om dat te doen*, Galaten 3: 10 (b)

a: Gen. 2:17; Ex. 20:5 en 34:7; Ps 5:6 en 50:21; Nah. 1:2; Rom. 1:18 en 5:12; Ef. 5:6; Hebr. 9:27;

b: Deut. 27:26.

De teksten bewijzen slechts, dat God kan toornen over zonden en een Wreker kan zijn. Gezien de contexten doet God dit alléén als mensen zich tegen Hem *blijven* verzetten en in zonden *blijven* volharden. Er staat niet, dat God ook betaling eist van/voor mensen die voor Hem willen leven en bij Hem schuilen (na bekering)! Voor hen is God geen wreker, maar juist genadig! Gods toorn richt zich alleen tegen afkerigen en vijanden – en dus niet tegen ieder mens!

¹ Zie Zondag 5 antw 12: 'wij moeten óf zelf óf door een ander volkomen betalen'. De vraag of God betaling ook nodig vindt als iemand zich bekeert, krijgt geen aandacht en was toen kennelijk geen vraag.

² Bedoeld is de ongehoorzaamheid van Adam en Eva in het paradijs waar antw 9 over sprak. Volgens de Catechismus is dit ook onze ongehoorzaamheid, want ook wij (levend in de 21^e eeuw) aten toen kennelijk mee van de vrucht. Zo zijn alle mensen al bij of vóór hun geboorte *schuldig*, want wij allen hebben al 'in Adam moedwillig gezondigd' voordat we tot leven kwamen. Deze theologische constructie wijs ik al af in het artikel 'Analyse van de redenering in de belijdenissen'.

Overall in de Bijbel lees je: bij bekering *vergeeft of bevrijdt* God genadig (bv Psalm 32; Ezechiël 18 en 33 en Lucas 15:20v). Uit niets blijkt, dat de schuld of straf dan door een ander betaald moet en zal worden. Vergeven is altijd 'gewoon' kwijtschelden (Mat 18:27). De teksten die de Catechismus hier aanvoert bewijzen niet wat de Catechismus ons wil laten geloven.

Over de aangehaalde teksten (pak uw Bijbel erbij!).

Genesis 2:17.

De Catechismus zegt dat op de zondeval (en op welke zonde ook) *Gods toorn* en *eeuwige straf* moeten volgen. Zegt Gen 2:17 dat? Nee, want

a. Waaruit blijkt in Gen 2:17 dat gesproken wordt over 'eeuwige straf'? Alle mensen zullen sterven – jawel – maar dat is niet hetzelfde als 'voor eeuwig verloren gaan'.

Daarvan is alleen sprake bij volharding in zonden.

De aardse lichamen in het paradijs waren niet bedoeld om eeuwig te blijven zoals ze waren. Ook zonder zondeval zou, na een tijdelijke scholing op aarde, de overgang gemaakt worden naar de hemelse heerlijkheid met hemelse lichamen (1 Kor 15:48). Nu gaat die overgang via sterven (ook voor gelovigen). *Sterven* is niet hetzelfde als *voor eeuwig verloren gaan*.

b. Waar staat dat God toornig was na de zondeval? De daad van Adam en Eva had grote gevolgen. Maar we lezen hoe genadig God met de mensen verder handelt. Hij geeft hen kleding en wijst hen de weg. Hij gaat 'gewoon' met hen om als ze Hem zoeken. Zelfs Kaïn krijgt nog genadig de weg gewezen (Gen 4:7).

c. Mag je uit Gen 2:17 concluderen, dat God absoluut MOET straffen, omdat Hij MOET doen wat Hij zegt? Wordt Hij anders onrechtvaardig? Maar ... Henoeh en Elia dan? Hij nam hen zonder sterven op in de hemel. Was dat dan onrecht of werd God daardoor onrechtvaardig? Nergens lezen we dat God dat alleen kon omdat Jezus later voor hen zou sterven.

Conclusie: Gen 2:17 bewijst niet, dat - na zonden - straffen altijd een must is voor God - en dat zonden nooit vergeven kunnen worden zonder betaling van straf, zoals de HC wel beweert.

Exodus 20:5 en 34:7.

Verdient iedereen Gods vervloeking? Deze teksten wijzen juist twee wegen: God zal onwilligen de gevolgen van hun zonden laten dragen (zelfs in hun nageslacht), maar gewilligen zal Hij barmhartig zegenen en vergeving schenken. Niets wijst op plaatsvervangende schuldbetaling.

De gedachte, dat een onschuldige plaatsvervangend straf voor de zonden van anderen kan dragen, wordt in de directe context door God zelfs nadrukkelijk en beargumenteerd afgewezen (Exodus 32:33)!

Dreigen met straffen maakt kwijtschelden van straf bij bekering niet onmogelijk. God komt in de Bijbel zelfs vaak op voorgenomen oordelen terug als mensen zich bekeren.

Psalm 5:6 en Nahum 1:2.

Uit de contexten van deze verzen wordt helder tegen wie Gods toorn wel/niet gericht is. Psalm 5:6 spreekt over gewetenlozen, maar ook over rechtvaardigen (vs 13).

Door Nahum 1:2 hier als bewijspplaats te noemen, suggereert de Catechismus dat ieder mens een tegenstander of vijand van God is. Maar Nahums woorden gaan over het vijandige Ninevé. Mensen kunnen ook anders leven (schuilen bij God; 1:7).

Romeinen 1:18v.

Staat hier dat Gods toorn/straf ook gedragen moet worden voor bekeerlingen, rechtvaardigen en vromen, zoals Abraham, Jozef, Ruth en Maria? Hielden ook zij 'de waarheid in ongerechtigheid ten onder'? Wat wil de HC toch bewijzen met deze teksten?

Even een aanvullende opmerking: Romeinen 3 zegt wel, dat alle mensen zondaars en schuldig zijn. Maar in Romeinen 3 wordt uit bepaalde Psalmen geciteerd. Maar in die Psalmen wordt ook gesproken over *rechtvaardigen* en *Gods volk*. De aangehaalde woorden mogen we dus niet als absolute waarheden beschouwen - ook niet in Romeinen 3. Het zijn algemeenheden (net zoals "Nederlanders zijn goddeloos").

Romeinen 5:12.

Hier staat, dat alle mensen gezondigd hebben en daarom sterven. Maar moeten we hier in lezen dat ieder mens om z'n zonden 'in tijd en eeuwigheid door God gestraft moet worden'? Of dat God wil, dat de 'eeuwige straf' door/voor iedereen gedragen wordt? Staat hier dat God bij bekering zondaars niet kan/wil vergeven zonder strafbetaling? Deze tekst bewijst niet, dat God absoluut een eeuwige straf eist op zonden (ook als er bekering is). Wel dat iedereen als gevolg van zonden sterft, maar dat is nog niet 'voor eeuwig verloren gaan'.

Efeziërs 5:6.

Deze tekst zegt, *dat Gods toorn komt over de kinderen der ongehoorzaamheid*. Dit is waar, maar als iemand zich nu bekeert? Ben je dan nog te typeren als een kind van de ongehoorzaamheid? Daarmee zijn mensen bedoeld, die blijven volharden in hun ongehoorzaamheid. Maar er zijn toch mensen, die goed leven in Gods ogen. Dat kan volgens Psalm 1. Lees verder wat God zegt over Noach (Genesis 7:1), Job (Job 1:8; 2:3), Nathanael (Johannes 1:47), enz. enz.

Hebreeën 9:27.

Na het sterven zal het oordeel komen over ieder mens, staat hier. Dit betekent, dat we allen **beoordeeld** zullen worden, maar niet, dat we allen **veroordeeld** zullen worden. Staat er, dat onze redding ontstaat via 'betaling door Jezus van onze schuld/straf'? De context vertelt dat Jezus de zonden van velen heeft gedragen. Kan dat niet zijn in de zin van verdragen - toen Hij door veel Joden miskend werd en door hen en anderen veroordeeld en gedood werd (28)? Hij bleef steeds vol liefde en trouw aan God en heeft zó de zonden en verleidingen overwonnen en van kracht beroofd. Door zijn kracht (sinds Pinksteren in ons) zijn wij nu door Hem sterker dan de verleidingen en zo heeft Hij 'de zonde te niet gedaan' (26). Het is immers nu mogelijk dat wij leven als nieuwe mensen (door zijn kracht); dat wij de zonde wegdoen en rustig Gods beoordeling na onze dood kunnen ondergaan.

Er is geen noodzaak bij deze tekst te denken aan plaatsvervangend strafdragen. Dat wordt er helaas wel vaak 'in gelezen'. Maar door plaatsvervangend strafdragen wordt de zonde (enkelvoud) in ons niet weggedaan. Terwijl het daar juist om gaat – om onze zondige aard. Door Jezus in ons zijn we wedergeboren: echt nieuwe mensen, die echt hemels leren leven en daarom bij God 'passen' als burgers van Gods rijk. Dat zal blijken bij de beoordeling (vs 27).

Ook deze tekst is geen bewijs voor wat de HC beweert.

Deuteronomium 27:26.

In antwoord 10 wordt deze tekst via **Galaten 3:10** aangehaald.

Het moet dienen als bewijs dat God wil en moet straffen, want: 'allen hebben zich niet gehouden aan alles wat in de wet staat' en zijn DUS vervloekt. *Ieder mens* is een vervloekte, zo stelt de Catechismus.

Maar Deuteronomium 27 veronderstelt juist, dat gehoorzamen aan de wet mogelijk is! Heel nadrukkelijk wordt gewillige gehoorzaamheid als begaanbare weg genoemd met de belofte van zegen (27:9-12; 28:1ev). Er wordt in de hele wet van Mozes van uit gegaan, dat de geboden van God niet te moeilijk zijn (30:11)! Leven in geloof en dus in gehoorzaamheid is *dankzij Gods hulp* altijd mogelijk, ook al in het OT (uiteraard naar de mate van inzicht, wat men van God ontvangen heeft – en dat groeit). Daarvoor moet je geloven in Gods hulp zodat je kunt doen wat Hij zegt. **Zonder dit geloof is de wet onhoudbaar - dan ben je inderdaad vervloekt. Dat leert het OT al. Bij wat de wet vraagt hoort het geloof! De wet vraagt met zijn 'doe dat' in feite: 'leef in geloof'. De wet wil mensen leren geloven en omschrijft concreet wat het leven in/uit geloof is. Geloof hoort dus juist ook bij 'alles wat in het boek der wet geschreven staat'. Dit is een heel belangrijk inzicht!**

Veel Joden leefden wel met de wet, maar zonder geloof! Dat betekende dat zij zich niet hielden aan *alles wat geschreven is in het boek der wet om dat te doen*, want de wet vraagt juist geloof! Daar gaat het in de Thora om. Dat is de kern – net als liefde. Als je wel met de wetten werkt, maar God en je naasten niet liefhebt, dan hou je je niet aan het boek der wet en ben je vervloekt. Wie niet gelooft net zo. Op deze manier haalt Paulus dit woord aan met een bijzondere toepassing. *Leven met de wet maar zonder geloof* – dat was onder de Joden gewoon geworden. Dat werd wel leven naar de wet genoemd, maar men deed niet wat de wet wilde: geloven, liefhebben!

Ook deze tekst bewijst niet wat de Catechismus bewezen wil hebben.

Tussenopmerking.

God kan geen zondige, onbetrouwbare mensen toelaten in zijn eeuwige heerlijkheid. Maar schuld is nooit een obstakel. Het egoïsme of de zondige aard is het grote probleem: het gebrek aan toewijding waardoor mensen niet passen bij God. Mensen moeten via bekering en wedergeboorte nieuwe (op God gerichte) mensen worden. Straf of schuld 'betalen' door een ander blijft iets buiten jezelf. Daar verander je niet echt wezenlijk van. Dat is dan ook niet de kern. Het gaat God altijd om ons hart. Bij berouw en bekering zal Hij onze schuld en straf gewoon kwijtschelden 'om niet'. Waarom zou Hij dat niet kunnen en willen? Zelfs ongelovigen doen dat wel. **Toch gaat de Catechismus helaas steeds uit van het axioma, dat God dit niet kan/wil en dat er daarom betaald moet worden..**

NB: Ook de offers in het OT waren geen 'symbolische betalingen' die heen zouden wijzen naar een 'plaatsvervangende betaling' (door Jezus). Voor de uitleg van de offers verwijs ik naar m'n boek 'Jezus in ons', waarin die gangbare misvatting uitgebreid weerlegd wordt en een betere uitleg gegeven wordt.

Zondag 4 vraag en antwoord 11 onderstreept nog eens dat God wel móet straffen.

Vraag 11: Maar God is toch ook barmhartig?

Antwoord: God is wel barmhartig (a), maar Hij is ook rechtvaardig (b). Daarom eist zijn gerechtigheid dat de zonde, die tegen de allerhoogste majesteit van God begaan is, ook met de zwaarste, dat is met de eeuwige straf aan lichaam en ziel gestraft wordt (c).

a: Ex. 20:6 en 34:6,7.

b: Ex. 20:5 en 23:7 en 34:7; Ps. 5:5,6 en 7:10.

c. Nah. 1:2,3; 2 Tess 1:9.

Verschillende teksten zijn al besproken bij antwoord 10. De teksten bewijzen wel, dat God rechtvaardig en barmhartig is, maar niet dat Hij DUS zonden *altijd moet en wil straffen*. **De Reformatorische verzoeningsleer 'gelooft', dat God onrecht doet als Hij zonden kwijtscheldt.**

Exodus 20:5,6 en **Exodus 34:6,7** behandelden we al hierboven.

Exodus 23:7.

Ontrouwe rechters moeten eerlijk recht spreken, want God is rechtvaardig. Wee hen, als zij onschuldigen schuldig verklaren of schuldigen vrijspreken. Dat is de Heer een gruwel en dat zal Hij straffen. Dat klinkt door de hele Bijbel (bv Spreuken 17:15,26). **Deze tekst getuigt juist tegen een plaatsvervangend straf opleggen aan een onschuldige (Jezus) en dan de schuldigen vrijspreken! Ook hier heeft de Catechismus er geen oog voor dat het oordeel over een zondaar bij berouw en bekering anders kan en mag worden.**

Psalm 5:2,6 en 7:10.

God is rechtvaardig, dat is helder. Daarom straft God *goddelozen* en steunt Hij *rechtvaardigen*. De Psalmen gaan er van uit, dat leven als een rechtvaardige met God kan! Dat voor zulke rechtvaardigen (bekeerden) toch straf voor hun zonden blijft en dan plaatsvervangend gedragen zal moeten worden staat er niet. Natuurlijk toets God hart en nieren. Maar dat is om te bepalen of iemand een volhardend zondaar (ongelovige) is en dus gestraft moet worden of niet. Zie Psalm 7:9. Het is moeilijk in deze teksten een bewijs te zien voor wat antwoord 11 stelt.

Nahum 1:1-3. Zie boven.

2 Tessalonicenzen 1:9.

Hier staat, dat God zal toornen en mensen zal laten boeten. Jawel, maar over wie gaat het hier? Uit de context blijkt weer duidelijk, dat het om 'onderdrukkers' gaat, die God niet erkennen en het evangelie van Jezus niet gehoorzamen (1:6-8). Het gaat niet over *alle* mensen!

II. Toetsing van het schriftbewijs bij Zondag 5 en 6.

Vraag en antwoord 12 herhaalt nog weer, dat God (of zijn gerechtigheid) echt altijd betaling van de straf eist (of je nu wel of niet gelooft).

Vraag 12: Hoe kunnen wij aan deze straf ontkomen en weer in genade aangenomen worden, nu wij naar Gods rechtvaardig oordeel in tijd en eeuwigheid straf verdiend hebben?

Antwoord: God wil dat aan zijn gerechtigheid wordt voldaan (a). Daarom moeten wij òf zelf òf door een ander volkomen betalen (b).

a: Gen. 2:17; Ex. 20:5 en 23:7; Ez. 18:4; Heb. 10:30.

b: Matt. 5: 26; Luc. 16:2; Rom. 8: 3,4; 2 Tess. 1: 6.

De eerste drie teksten zijn hierboven al besproken.

Ezechiël 18:4.

Hier staat: *'De ziel die zondigt zal sterven'*. Is dit een absolute waarheid en is dus vergeving *zonder betaling* van straf nooit mogelijk? Lees heel Ezechiël 18 en je ziet dat het er juist om gaat, dat mensen zich kunnen bekeren en dan niet gestraft zullen worden en niet zullen 'sterven'. Dan is er geen sprake meer van een betalingseis.

Hebreeën 10:30.

Hier staat dat God een Wreker en Vergelder is. De context waarschuwt om niet willens en wetens te zondigen. Als je echt als een rechtvaardige gaat leven - en dat kan - dan zal God geen Wreker en Vergelder zijn voor jou. Maar is dat zo, omdat iemand anders dan jou straf gedragen heeft? Niets – ook niet in de context – geeft aanleiding tot die gedachte! Hebreëen 10:26 wijst er op, dat een offer noodzakelijk voor ons is. Maar gaat het dan om een betalingsoffer als plaatsvervangende vergoeding of straf? Het draait in de offerdienst om toewijding. Dát is aangenaam voor God: een lieflijke geur, Leviticus 1:4,9 (zie 'Jezus in ons'). De Catechismus-schrijvers gaan er stilzwijgend van uit, dat Gods toorn ook rust op toegewijde mensen. Maar het lijkt me onjuist dat in de aangehaalde teksten dat bewijzen.

Matteüs 5:26 en Romeinen 8:3,4.

Staat hier, dat God absoluut betaling van straf of schuld eist voor de zonden van ieder mens? Matteüs 5:26 zegt dat je onder de straf komt, als je niet in liefde de vrede met je naaste zoekt. En in Romeinen 8:3,4 gaat het er om, dat Jezus ons een nieuw hart geeft, waardoor we naar Gods wil kunnen leven. Het gaat helemaal niet om schuld- of strafbetaling. Dit soort teksten bewijst niets van wat de Catechismus als hoofdpunt beweert.

Zo gaat het verder in [Zondag 5 en 6](#). De schriftbewijzen overtuigen niet maar brengen je wel tot verbazing over de manier van Bijbelgebruik in de tijd van de Reformatie. Was de bril van de schrijvers zo sterk gekleurd door de 'nieuwe' leer van de 'verzoening door voldoening'? Konden ze daardoor niet meer gewoon zien wat er staat?

III. Toetsing van het Schriftbewijs in andere Zondagen over de verzoening.

Ook andere zondagen - met name [Zondag 16 en Zondag 23](#) - belijden met nadruk dat verzoening alleen mogelijk is door een plaatsvervangende voldoening. Maar de aangehaalde teksten 'bewijzen' weer totaal *niet*, dat de Bijbel dit leert.

Jesaja 53 wordt meerdere keren als bewijstekst aangevoerd. Dat hoofdstuk van de Bijbel lijkt de betalingsleer expliciet te verwoorden. Dit zou een heldere bewijsplaats in het OT zijn. Maar de volgende punten maken helder dat dit hoofdstuk niet zo helder is als men vaak beweert.

- Allerlei details van Jesaja 53 passen niet of slecht op Jezus als Knecht.
- Het is duidelijk een profetie over iets wat kort na de ballingschap zou gebeuren, zoals alle profetieën rond dit hoofdstuk, terwijl Jezus pas 400 jaar later kwam.
- Het woord 'dragen' (van onze zonden) wordt vaak *ingevuld* als 'plaatsvervangend straf dragen', maar het kan ook 'verdragen' of 'wegnemen' betekenen. Ook op dit punt is de gangbare uitleg niet zo vanzelfsprekend als men beweert of denkt.
- Het meest aannemelijk is, dat met de Knecht bedoeld wordt: het ware Israël van die dagen (o.a. Daniel, Mordechai, Ester, Hosea, Nehemia, Ezra, de vromen). Dat op Jezus, de latere Knecht, veel zelfde typering passen, is te verwachten. Vervullingen van woorden uit het OT zijn vaak herhalingen van soortgelijke gebeurtenissen.

Voor uitgebreide bespreking van Jesaja 53 en ook de argumentatie voor de vier genoemde punten verwijst ik naar 'Jezus in ons'.

Helaas moeten we zeggen dat alle bedoelde bewijzen uit de Schrift onder Zondag 23 e.a. niet aantonen dat de leer van de Catechismus bijbels is.

De teksten zijn ook hier vaak uit de context 'geplukt' en de leer van de plaatsvervangende betaling wordt ingelezen, maar die leer staat er niet in verwoord.

Aanvulling: Wat betekent 'gerechtigheid' of 'rechtvaardigheid'?

Het onjuiste Bijbelgebruik, blijkt helder als we even nadenken over het woord 'gerechtigheid', dat veel gebruikt wordt in aangehaalde bijbelteksten.

Gereformeerden lezen dat vaak als 'toegerekende gerechtigheid': de door Jezus volbrachte voldoening (betaling, gehoorzaamheid en heiligheid) wordt formeel op naam van de gelovige gezet. God rekt ons die toe, '**alsof** wij dat alles volbracht hadden' zegt Zondag 23.

Maar in de aangehaalde Bijbelteksten is het goed mogelijk (en zelfs beter passend) gerechtigheid te lezen als 'het nieuwe leven' dat God geeft. Het gaat om een rechtvaardigheid die mensen eigen wordt, als gevolg van wedergeboorte, waardoor ze rechtvaardig gaan handelen en leven. Door geloof maken ze gebruik van de kracht van de Geest. Dat kleurt hun leven. Zo gebruikt Jezus het woord gerechtigheid (bv Mat 6:1,33). Het gaat dan om de levensstijl, die omschreven wordt in de Bergrede (Mat 5,6,7).

Er is ook een 'gerechtigheid van de Farizeeën' (5:20) in overeenstemming met hun leer en regels (de 'gerechtigheid der wet'). Zij werken met de wet zonder geloof in Gods hulp. Zo leefden de Joden in het algemeen – op menselijk niveau. De 'gerechtigheid van christenen' is meer, beter of hoger!

'De gerechtigheid door/uit het geloof' is niet iets wat slechts (virtueel of boekhoudkundig) toegerekend is. Het is de manier van leven die ontstaat doordat God/Jezus zijn Geest beschikbaar stelt. Je gelooft dat die kracht (van God en Jezus) in je is. Dat maakte de wet (in het OT) *niet te zwaar of te moeilijk* (Deut 30:11ev). Dan ben je immers sterker dan de gezindheid van het vlees. Maar ook in het NT zijn de hogere geboden van Jezus *niet zwaar of moeilijk* (1 Johannes 5:3,4). Want de Geest en gezindheid van Jezus in ons maakt ons sterker dan de gezindheid van het vlees. We kunnen ons door de Geest laten leiden en zo wandelen met God (Galaten 5:16-18,22-24; 6:14).

De Catechismus heeft hier ook in het stuk der dankbaarheid weinig oog voor. Het gaat wel over het nieuwe leven door de Geest. Maar de Catechismus komt niet verder dan het met mondjesmaat typeren van dit leven als een 'klein begin van deze gehoorzaamheid, zelfs bij de allerheiligsten' (114). De wet en de geboden van God en van Jezus blijven volgens de Catechismus een onbereikbaar ideaal. **Hoe anders en veel royaler spreekt de Bijbel bij monde van Jezus (Matteüs 7:21,24; Lucas 11:28), Paulus (Romeinen 8:4,12,13) en Johannes (1 Johannes 3:7-10).**

IV. Conclusies t.a.v. de Catechismus.

- 1. De bewijsteksten in de Catechismus bewijzen niet dat de leer van de Catechismus over 'verzoening' en 'rechtvaardiging' Bijbels is. De vele tekstverwijzingen wekken ten onrechte de indruk, dat de leer van de Catechismus uit de Bijbel komt.**
- 2. De leer van verzoening in de Catechismus heeft als hoofdzaak: schuld, straf - plaatsvervangende betaling en vergeving van zonden (zondagen 4-7). De uitleg van wat geloof is en wat de rechtvaardiging door het geloof is, wordt hierdoor ingekleurd, vertekend en schraal (Zondag 7 en 23). Ook bij de behandeling van de wet (in het stuk der dankbaarheid) wordt het nieuwe leven niet krachtig onderwezen, zoals de Bijbel doet.**

- 3. In de Catechismus krijgt de verandering van het hart en leven van de gelovigen niet de centrale aandacht die de Bijbel daaraan geeft. Het evangelie leert verlossing door wedergeboorte – doordat we echt rechtvaardige mensen worden, die eensgezind worden met God en passen bij Hem en zijn koninkrijk.**

Ton de Ruiter, Arnhem, gereviseerd in januari 2019.